

Magyar csendőrök nemzetközi békemissziókban a XX. század elején

1902 őszén etnikai és vallási viszály robbant ki az Oszmán Birodalomhoz tartozó Macedóniában, amely átterjedt Montenegróra és Koszovóra is. 1903 februárjában a Monarchia, Oroszország, Nagy-Britannia és Franciaország konstantinápolyi nagykövetei rendezési tervet dolgoztak ki, amelyet február 21-én átadtak Ferid pasa török nagyvezírnek. A rendezéshez kiküldött török csapatok azonban atrocitásokat követtek el. Júliusra általános polgárháború bontakozott ki a török hadsereg, illetve az albán, a bolgár, a crnogorác, a görög, a macedón és a szerb népesség között. A török kormány szeptember 22-én mozgósítást rendelt el. Válaszul a bolgár kormány is mobilizált.

1903. október 3-án Müritz városában I. Ferencz József osztrák császár és II. Miklós orosz cár megegyezett a balkáni konfliktus lokalizálásában. 22-én jegyzéket adtak át a török nagyvezírnek, miszerint a két hatalom lefegyverzi a felkelőket, tiszteket küld a helyi török csendőrség átszervezésére, s átalakítja a polgári adminisztrációt, a török kormány pedig visszarendeli csapatait. A török Porta november 6-án a jegyzéket elfogadta.

December 12-én a polgári közigazgatás élére konzuli rangban kinevezték Heinrich Ritter Müller von Roghoj osztrák–magyar udvari tanácsost, a török csendőrség parancsnokának gróf Salis-Seewis János császári és királyi vezérkari alezredest. 1904 januárjában Olaszország, Németország, Nagy-Britannia és Franciaország jelezte csatlakozási szándékát a misszióhoz. Február 8-án a hat európai hatalom megegyezést kötött a közös békefenntartásról.

Salis-Seewisnek mellérendelve (aki február 8-tól az osztrák–magyar kontingens parancsnoka volt) az orosz missziót Alexander Sosztak vezérőrnagy, az olaszt Claudio Signorile ezredes, a németet Viktor von Alten őrnagy, a britet William E. Fairholme ezredes, a franciát Charles Vérand ezredes vezette. Névleges főparancsnokuk a török Degiorgis pasa volt. Március 2-án a hat hatalom 25 tiszte formailag török szolgálatba lépett. Az érintett 3 vilajetet (török tartományt) felosztották, a 6 tisztből álló osztrák–magyar misszióknak Koszovó jutott, ahol 23 szárny 82 őrsében 277 török csendőrt rendeltek alájuk. 9 csendőrkerületet (kaza) irányítottak: Egri-Palanka, Istib, Kocana, Köprülü, Kratova, Kumanova, Osmanie, Radovista, Üsküb. A magyar tisztek tehát megkezdték a török csendőrök kiképzését, illetve irányították azok rendteremtő szolgálatát.

Bár a török hadsereg visszavonása nyomán a felkelés alábbhagyott – korabeli szóhasználat szerint – a „bandaharcok” folytatódtak. Az ún. megreformált csendőrség akciói elsősorban ezek elfojtására, illetve kivizsgálására irányultak. 1904. szeptember 26-án 23-mal megemelték a tisztek létszámát. 1905. február 9-én, amikor az osztrák–magyar kontingens részleges váltásra került sor, már 30 török tiszt és 650 csendőr állt a vezetésük alatt. A nemzetközi flottában a Monarchia az SMS SANKT GEORG páncélos cirkálóval és az SMS SZIGETVÁR cirkálóval képviseltette magát, Julius von Ripper altengernagy parancsnoksága alatt. Az 1905. november 26-i nemzetközi flottatüntetés során Mytiléné szigetén partra szálló osztrák–magyar különítmény parancsnoka az SMS SANKT GEORG torpedótisztje, Horthy Miklós I. osztályú sorhajóhadnagy volt.

1905 szeptemberében von Müller elhunyt, helyét Richard Oppenheimer főkonzul vette át. Az osztrák–magyar kontingens második részleges váltására 1906 őszén került sor. November 15-én a parancsnoki posztot Ludwig Goiginger ezredes vette át. Ekkor 25 török tiszt, illetve 902 gyalogos és 91 lovas csendőr tartozott a parancsnoksága alá. 1907-től a 3 vilajetben, de különösen Koszovóban, fokozódott a szerb szabadcsapatok tevékenysége, s

megnőtt a menekültek száma. Az osztrák–magyar irányítás alatt álló csendőrség menekülttáborokat és egészségügyi állomásokat állított fel. A harmadik részleges váltásra 1908 tavaszán került sor. Az osztrák–magyar kontingens parancsnokságát június 10-én August Urbanski von Ostrymiecz vezérkari alezredes vette át.

1908 folyamán a polgárháború új fordulatot vett, érezhetővé vált a három tartományban az úgynevezett ifjútörök mozgalom. A harcok török–török viszonylatban is fellángoltak, de a július 24-én II. Abdülhamid szultán által aláírt új alkotmány nyomán hamar elhaltak.

Október 5-én I. Ferdinánd fejedelem (e naptól cár) kinyilvánította Bulgária függetlenségét, ami a mindenki mindenki ellen alapon folyó harcok fellángolásához vezetett. Félő volt, hogy a harcok átterjednek az osztrák–magyar megszállás alatt álló, de névlegesen a török Porta fennhatósága alatt maradt Bosznia–Hercegovinára is. Október 5-7-én a Monarchia annektálta a két tartományt. Még 4-én a konstantinápolyi követségen keresztül visszarendelték az osztrák–magyar kontingenst. A tisztek 6-ára befejezték a kiürítést.

1912 novemberében Szkutari (Skhodra) szerb–montenegrói ostromával újabb válság robbant ki. Az első Balkán-háború lezárására 1912. december 17-től üléselő londoni hathatalmi konferencia foglalkozott az önálló Albánia létrehozásával is, majd 1913. március 22-én döntést hozott Szkutari Albániához csatolásáról.

Miután a szerb–montenegrói ostrom folytatódott, a Monarchia kezdeményezésére, a konferencia március 29-i határozata alapján, április 10-én nemzetközi flottademonstráció és tengeri blokádk kezdődött Montenegró és Észak-Albánia partjai előtt.

A Monarchiát 3 csatahajó (SMS FRANZ FERDINAND, SMS RADETZKY, SMS ZRÍNYI), 1 cirkáló (SMS ASPERN) és 3 romboló (SMS DINARA, SMS SCHARFSCHÜTZE, SMS ULAN) képviselte Maximilian Njegovan ellentengernagy parancsnoksága alatt. A brit Cecil Burney altengernagy irányította nemzetközi flotta bázisául a cattarói osztrák–magyar haditengerészeti bázist jelölték ki.

A szerb csapatokat ugyan április 12-től kivonták, de a montenegróiak 23-án bevették a várost. 26-án a Burney altengernagy vezette tengernagyi tanács határozott Szkutari megszállásáról, s ehhez egy 1000 fős tengerészgyalogos-kötélék összeállításáról, amit a londoni konferencia május 5-én megerősített. A Monarchia megerősítette kontingensét az SMS SANKT GEORG páncélos cirkálóval, s május 3-án mozgósította Bosznia–Hercegovinában lévő csapatait. Szkutari elfoglalásának hírére Oroszország és Görögország 1-1 fegyvertelen kórházhajóval csatlakozott a nemzetközi flottához. I. Miklós montenegrói király az osztrák–magyar csapatmozgások és az orosz csatlakozás hírére visszakozott és május 4-én bejelentette, hogy átadja a várost a nemzetközi erőknek.

Még ezt megelőzően, áprilisban a cs. és kir. budapesti 32. gyalogezred tisztje, Zsivkovics Éliás százados parancsnoksága alatt egy-egy fegyvertelen osztrák–magyar és olasz hajó élelmiszert juttatott be a város lakosságának. Eközben vetett be a Monarchia első ízben repülőgépet katonai célra: három, francia gyártmányú Donnet–Léveque „repülőcsónak” segítette a partvidék fényképezését és felderítését.

Szkutari és 10 km-es körzete átadására május 14-én került sor. A nemzetközi különítménybe az SMS RADETZKY és az SMS ZRÍNYI legénységéből 300 főt osztottak

be gróf Otto Welsersheim korvettkapitány parancsnoksága alatt, ezzel a Monarchia a legnagyobb kontingenssel képviseltette magát 250 brit, 200 olasz, 150 francia és 100 német tengerész mellett. Július 30-án Njegovan helyét Richard Ritter von Barry ellentengernagy vette át.

Nyáron a tengerészgyalogságot szárazföldi csapatok váltották fel. Az osztrák–magyar vezérkar a császári és királyi 87. gyalogezred IV. zászlóalját jelölte ki, amelyet megerősítettek a 3. árkászzászlóaljjal, továbbá egy-egy géppuskásosztaggal, egy rádióállomással, egészségügyi osztaggal és csapatvonattal. A 29 tiszt és 480 fős legénység Ottmar Kailer ezredes parancsnoksága alatt július 28-án érkezett Szkutariba. Az 1600 fős nemzetközi erőből ismét a legnagyobb létszámú kontingens feladata a rendfenntartás volt a városon belül. A londoni konferencia által július 29-én felkért Hollandia a 3. tábori tüzezezredet küldte Szkutariba Willem de Veer tábornok parancsnoksága alatt.

Szeptember 2-án a tengernagyi tanács döntött albán csendőrség felállításáról. Szervezését október 15-től holland Lodewijk Thomson alezredes irányította (1914. június 15-én egy akció közben hősi halált halt, helyét az ugyancsak holland Johan Sluys őrnagy vette át), az öt hatalom 1-1 tisztje, köztük az osztrák–magyar Josef Mair százados segítségével. Neki rendelték alá a 2016. márciusi számunkban említett 150 magyar csendőrt. Október 15-én a tengernagyi tanács helyét nemzetközi Ellenőrző Bizottság vette át, levonták az 5 hatalom zászlaját és felvonták az albán lobogót, s a brit George Fraser Phillips ezredest kinevezték Szkutari katonai kormányzójává, az öthatalmi erők parancsnokává, egyben a Bizottság elnökévé. Az osztrák–magyar kontingens létszámát egyidejűleg 31 tisztre és 564 fő legénységi állományú katonára emelték. Kailert 1913. november 1-én Franz Peter őrnagy, 1914. június 29-én Theodor Edler von Lerch alezredes váltotta fel. 1914. január 7-én osztrák–magyar és olasz árkászok megkezdték a Szkutari–Shëngjini (San Giovanni di Medua) út építését.

A misszió az I. világháború kitöréséig tartott. A brit kontingens 1914. augusztus 1-jén, az osztrák–magyar és vele a német 4-én, a holland 7-én, az olasz 21-én, a francia 24-én hagyta el Szkutarit. Noha a hadüzenet-váltások már megtörténtek, a békefenntartó misszióban bajtársakká vált katonák nem voltak hajlandók egymásra löni, kézfogással váltak el. A Schneider őrnagy vezette német századot beosztották a 87. gyalogezredbe. Ez volt az első német alakulat, amely az osztrák–magyar csapatokkal együtt harcolt a háborúban.

dr. Ravasz István alezredes